

PROJEKTNI ZADATAK

Izrada izrada konceptualnog djela sadržaja i plana multimedije palače Moretti i Karolinine kuće u okviru projekta KulTourSpirit

PALAČA MORETTI

POSTOJEĆE STANJE GRAĐEVINE

Kamena palača sa polukružnim rizalitom, smještena na kraju Ulice Josipa Ivančića. Sastoji se od triju građevinskih cjelina, centralnog ovalnog djela koji je nastao pregrađivanjem kule i dvaju krila koji su nekoć vjerojatno činila jedinstvenu cjelinu. Sjeverno krilo nije predmet ovog zahvata.

Južno krilo sastoji se od podruma koji je dijelom ukopan, suterena i prvog kata koji su stambene namjene te visokog potkrovlja. Dvokrako drveno stubište smješteno je u ovalnom dijelu zgrade i zauzima tek trećinu volumena zrakopravnog prostora. Krovište je dvostrešno sa polukružnim završetkom na rizalitu, prekriveno kanalicom.

Stambeni prostor u suterenu zgrade prisutnošću grupa i površinom spada u veće stanove. Ulazni hodnik tlocrtnog L oblika omogućuje komunikaciju s ostalim prostorijama stana. Na sjeverozapadnoj fasadi nalaze se kupaonica i tri spavaonice, dok su na jugoistočnom redom nižu dnevna soba, blagovaonica i kuhinja. Podovi hodnika, kupaonice i dnevnog dijela stana obrađeni su keramičkim pločicama koje su postavljene na laku ploču. Stan posjeduje i spremište.

Stambeni prostor na prvom katu zgrade je zapušten, sanitarni čvor smješten je izvan stambene cjeline s ulazom na stubišnom hodniku. Sastoji se od ulaznog hodnika, dnevnog boravka i spavaonice koje su orientirane na sjeverozapadnom pročelju te kuhinje, predsobla i male spavaonice orientirane na jugoistočnom pročelju. Stan nema klasičan hodnik, direktna komunikacija kroz prostorije. U stanu je sačuvana izvorna žbuka na zidovima i stropovima, podovi su daščani, a sačuvana je i izvorna stolarija.

SMJERNICE ZA IZRADU PROJEKTNE DOKUMENTACIJE

Glavni cilj rekonstrukcije palače Moretti je valorizacija njene arhitektonске strukture i promjena namjene iz stambene u javnu u svrhu kulture kao edukativni, interpretacijski i izložbeni centar. U njenom interijeru organizirao bi se centar *Palača Moretti – Centar starih zanata* za prezentaciju povijesti grada s posebnim naglaskom na središnju gradsku manifestaciju na kojoj se predstavljaju obrti i zanati, Subotinu po starinsku. Subotina se kao sajam u gradu Buzetu spominje još u XV. stoljeću, a u novije vrijeme se u svrhu revitalizacije povijesne jezgre održava jednom godišnje poseban jednodnevni program. U svrhu korištenja potencijala povijesnog sajma, kao osnove za predstavljanje starih zanata, centar bi duž cijele godine nudio sadržaje koji se inače prezentiraju isključivo na dan sajma kao poveznicu sa starim zanatima koji se prezentiraju in situ za vrijeme sajma. Sadržaj uključuje prezentaciju svakodnevnog građanskog života u povijesnim razdobljima kroz organizaciju stalnog postava, kulturnih događaja i prodajno degustacijskih prostorija. Obzirom na vrijednost same palače, rekonstrukcijom treba predvidjeti valorizaciju i prezentaciju njenih arhitektonskih struktura sukladno smjernicama konzervatorske podloge. Prezentaciju treba osmislići

uz pomoć suvremenih metoda multimedijalnim sadržajima primjerenum očekivanjima i interesima suvremenih posjetitelja i turista.

Sadržaji koji se predviđaju:

- prodajno degustacijske prostorije
- eksponacijsko-prezentacijski prostori za prezentaciju starih zanata
- skladišni prostor (povijesne kostime, eksponate i ostali materijal)
- prezentacija i valorizacija ostataka obrambene građevine - bastiona kvadratnog tlocrta u bazi s kasnjom polukružnom dogradnjom s unutarnje strane
- eksponacijsko prezentacijske prostorije za prezentaciju povijesti palače i obitelji Moretti
- višenamjenska dvorana ovalnog tlocrta u središnjem djelu zgrade
- uredski prostor s pratećim sadržajima
- sanitarni čvorovi za posjetitelje i osoblje
- vertikalna komunikacija sa svim etažama, smještaj komunikacije odrediti prema smjernicama konzervatorske podloge

PODLOGE I PODACI

1. Izvod iz Konzervatorske podloge Grada Buzeta, izradila mr.sc Jadranka Drempetić, dipl. ing. arh.;
2. Fotodokumentacija;
3. Geodetski snimak;
4. Članak prof. dr. sc. Miroslava Bertoše o nesretnoj ljubavnoj prići Meneghine Moretti i markiza Giulija Gravisija.

KAROLININA KUĆA

POSTOJEĆE STANJE GRAĐEVINE

Jednokatnica izgrađena nad istočnim bedemom. Povučena je duboko od linije ulice. Ima L tlocrt, s kraćim i nižim zapadnim krilom. Pred njom je vrt. Glavno pročelje je okrenuto na jug, na zapadnom zidu je glavni ulaz gdje je sačuvan dio starog portala iz 17. st. Na istočnom pročelju je balkon, te istak kamina s dimnjakom. Građena je od kamena i žbukana (sada je već sva žbuka otpala) okviri otvora su kameni, balkonska ploča je betonska-poduprta željeznim traverzama. Niže krilo je vjerojatno iz 17/18. st., a glavnina objekta iz 18/19. st. Zgrada se nalazi u ruševnom stanju, sačuvani su samo nosivi zidovi, prostor prizemlja zatrpan je građevinskim materijalom međukatnih konstrukcija i krova.

SMJERNICE

Objekt se namjerava rekonstruirati u postojećim gabaritima te osposobiti kao dislocirani dio Etno Magistrale starih zanata, tj. osmisli ga kao **Karolininu kuću ljekovitog bilja**. U njegov bi se interijer smjestio inventar stare gradske ljekarne koja bi imala ulogu edukacijskog, izložbenog i znanstvenog prostora namijenjenog prezentaciji kulture korištenja samoniklog i ljekovitog bilja prema starim recepturama. Eksterijer bi se iskoristio za uređenje vrta ljekovitog bilja, a koji bi se sušio u tavanskim prostorijama. Prostorije prizemlja i kata namjeravaju se koristiti kao multifunkcionalni prostor namijenjen prezentaciji i preradi bilja, znanstvenim istraživanjima i edukaciji posjetitelja. Prezentaciju treba osmislići uz pomoć suvremenih metoda multimedijalnim sadržajima primjerenum očekivanjima i interesima suvremenih posjetitelja i turista. Suvenirnica u kojoj bi posjetitelji imali prilike kupiti i kušati razne pripravke te okušati se u njihovoj pripremi.

Sadržaji koji se predviđaju:

- suvenirnica
- ljekarna
- tavanska sušionica bilja
- uređenje vrtova (terase za boravak posjetitelja na otvorenom)
- multifunkcionalne prostorije namijenjene prezentaciji prerađe ljekovitog bilja
- sanitarije za posjetitelje i zaposlenike
- uređenje prostora za pripremu i posluživanje

PODLOGE I PODACI

1. Izvod iz Konzervatorske podloge Grada Buzeta, izradila mr.sc Jadranka Drempetić, dipl. ing. arh.;
2. Fotodokumentacija;
3. Geodetski snimak.

PREDMET PROJEKTNOG ZADATKA

Izrada konceptualnog dijela sadržaja i plana multimedije za palaču Moretti i Karolininu kuću

Na temelju odredbi konzervatorske podloge za predmetnu građevinu i uputa naručitelja u sklopu ove grupe potrebno je izraditi elaborate konceptualnog djela sadržaja i plan multimedije koji će poslužiti razradi idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za predmetne građevine.

1. PALAČA MORETTI

- konceptualni dio sadržaja
- plana multimedije

2. KAROLININA KUĆA

- konceptualni dio sadržaja
- plana multimedije

REPUBLIKA HRVATSKA, ISTARSKA ŽUPANIJA, GRAD BUZET

CJELINA	BUZET	ULICA I KBR.	9. septembra 8
OBJEKT	NAPUŠTEN	Buzet	
INVENTARSKI BROJ	Blok M – 6	KAT. ČEST.	2097 (stari kat. k.č. 11 zgr.)

VALORIZACIJA	SPOMENIČKA VRIJEDNOST	VRIJEME IZGRADNJE	17/18. st.	
	VIŠA AMBIJENTALNA VRIJEDNOST			
	AMBIJENTALNA VRIJEDNOST			
	UKLOPLJENO U AMBIJENT			
	NEUKLOPLJENO			
	BEZ KONZ. INTERESA			
KONZERVATORSKO STANJE		REŽIM ZAŠTITE	I. KATEGORIJA	
			II. KATEGORIJA	
			III. KATEGORIJA	
			IV. KATEGORIJA	
		KATNOST	P + 1	
		TIP KROVA	Dvostrešni	
		KROVNI POKROV	kupa kanalica	

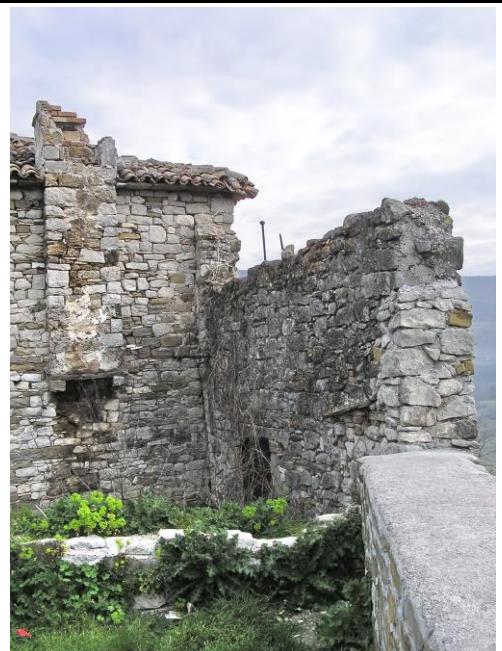
OPASKA

Jednokatnica izgrađena nad istočnim bedemom. Povućena je duboko od linije ulice. Ima L tlocrt, s kraćim i nižim zapadnim krilom. Pred njom je vrt. Glavno pročelje je okrenuto na jug, na zapadnom zidu je glavni ulaz gdje je sačuvan dio starog portala iz 17. st. Na istočnom pročelju je balkon, te istak kamina s dimnjakom. Građena je od kamena i žbukana (sada je već sva žbuka otpala) okviri otvora su kameni, balkonska ploča je betonska-poduprta željeznim traverzama.

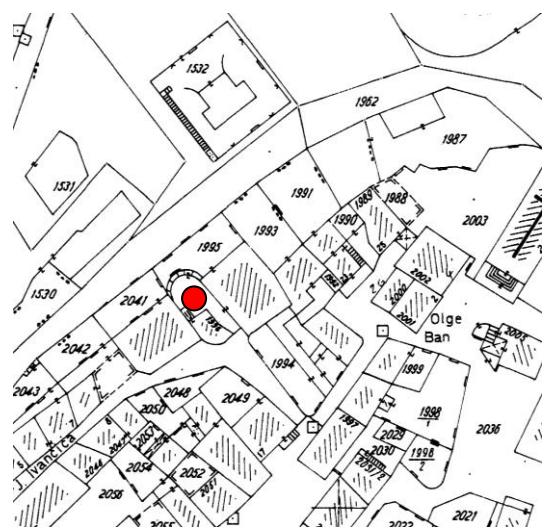
Niže krilo je vjerojatno iz 17/18. st., a glavnina objekta iz 18/19. st.

Prijedlog:

- obnoviti uz poštivanje izvornih formata i materijala;
- kod rekonstrukcije pročelja žbukati fino zaribanom žbukom i bojati;
- vanjska stolarija od punog drva;
- zadržati u potpunosti vanjske gabarite, posebice sačuvati situaciju na bedemu.

REPUBLIKA HRVATSKA, ISTARSKA ŽUPANIJA, GRAD BUZET

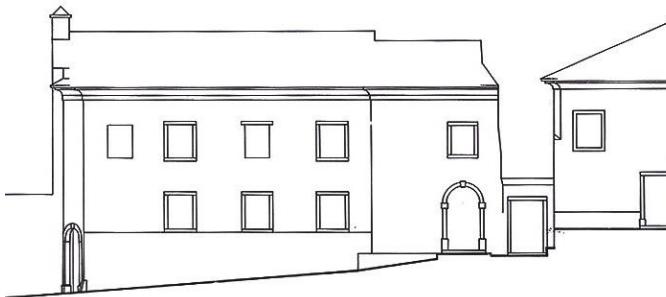
CJELINA	BUZET	ULICA I KBR.	J. Ivančića 11, E. Nemarnika 19
OBJEKT	STAMBENA KUĆA	Buzet	
INVENTARSKI BROJ	Blok U - 1 i 2	KAT. ČEST.	1995, 1996 i 2041 (st.kat. k.č. 93 i 81 zgr. te vrtovi 3888/1 i/2)
			
VALORIZACIJA <ul style="list-style-type: none"> SPOMENIČKA VRJEDNOST VIŠA AMBIJENTALNA VRJEDNOST AMBIJENTALNA VRJEDNOST UKLOPLJENO U AMBIJENT NEUKLOPLJENO BEZ KONZ. INTERESA 		VRIJEME IZGRADNJE • 19.st. (stariji sloj iz 16. st.) REŽIM ZAŠTITE I. KATEGORIJA • II. KATEGORIJA III. KATEGORIJA IV. KATEGORIJA	
KONZERVATORSKO STANJE <ul style="list-style-type: none"> DOBRO SREDNJE LOŠE 		KATNOST Podrum + P + 1 TIP KROVA dvostrešno i trostrešno KROVNI POKROV kupa kanalica	
OPASKA <p>Nekada jedinstvena arhitektonска cijelina, podijeljena je danas na tri čestice i dva kućna broja. Južno krilo je jednokatnica 8s podrumom) pravokutnog tlocrta, pročeljem s 4 prozorske osi orijentirana prema ulici, a glavnim pročeljem zapadno prema podgrađu. Ulazni portal je na kraju ulice, na zaobljenom predvorju. Sjeverno krilo je jednokatnica s podrumom, koje se dotiče bastion iz 16. st. u bazi kvadratnog tlocrta s kasnijom polukružnom dogradnjom, rastvoren na katu velikim otvorima. Građena je od kamena, žbukana, rasteretni i nosivi lukovi su od opeke. Okviri otvora su kameni, profilirani. U podrumu je otvoren grednik, međukatna konstrukcija je drvena, stubište je drveno. Uz stariju kuću prigradieno trokrako zatvoreno stubište, čiji je zid rastvoren lukovima. Cjelovita građevina je rekonstruirana 80th ali ne u potpunosti-podrumski prostori i dio prizemlja su nedirnuti.</p> <p>Južno krilo je starije, vjerojatno iz 16. st. Klasicistička palača od prve četvrtine 19. st. sa stubištem dograđenim sredinom stoljeća. Vrtni portal s grbom nepoznatog porijekla pripada 17. st. Bastion nadograđen početkom 19. st. spojio je dvije građevine u jedinstvenu cijelinu.</p>		 1981.	
Prijedlog: - potrebna je izrada konzervatorskog elaborata, ispitati povijesne slojeve; - izraditi cjelovit projekt obnove.			

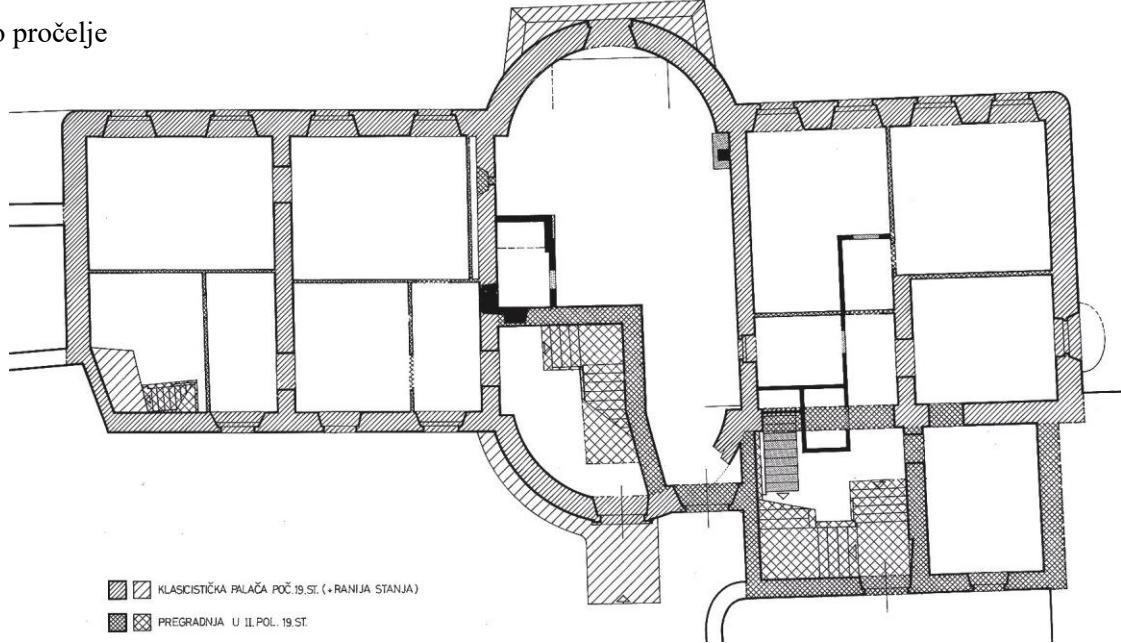
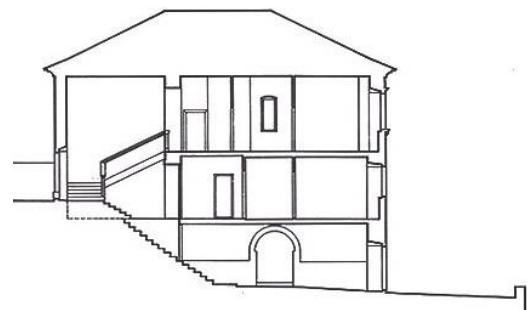
stanje prije rekonstrukcije

zapadno pročelje - rekonstrukcija

istočno pročelje

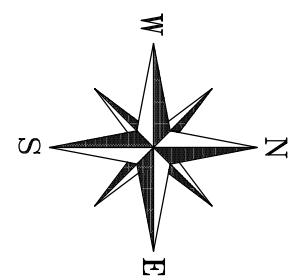
stanje 1981.

prije rekonstrukcije

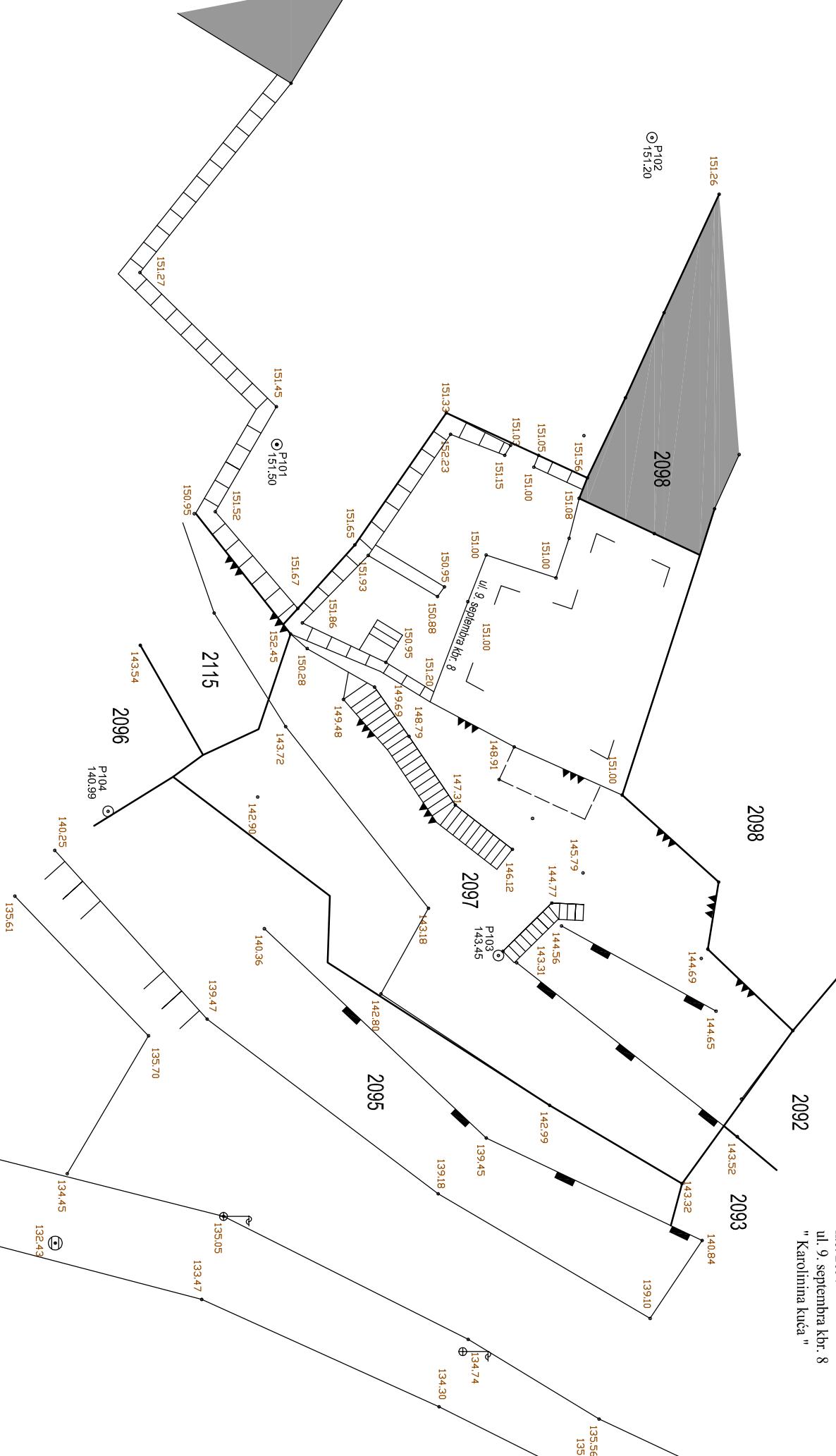

K.O. BUZET-STAR GRAD

GEODETSKI SITUACIJSKI NACRT
mjerilo M = 1:200

K.O. BUZET-STAR GRAD
k.c. 2097
ul. 9. septembra kbr. 8
"Karolinina kuća"

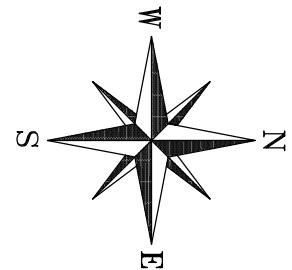
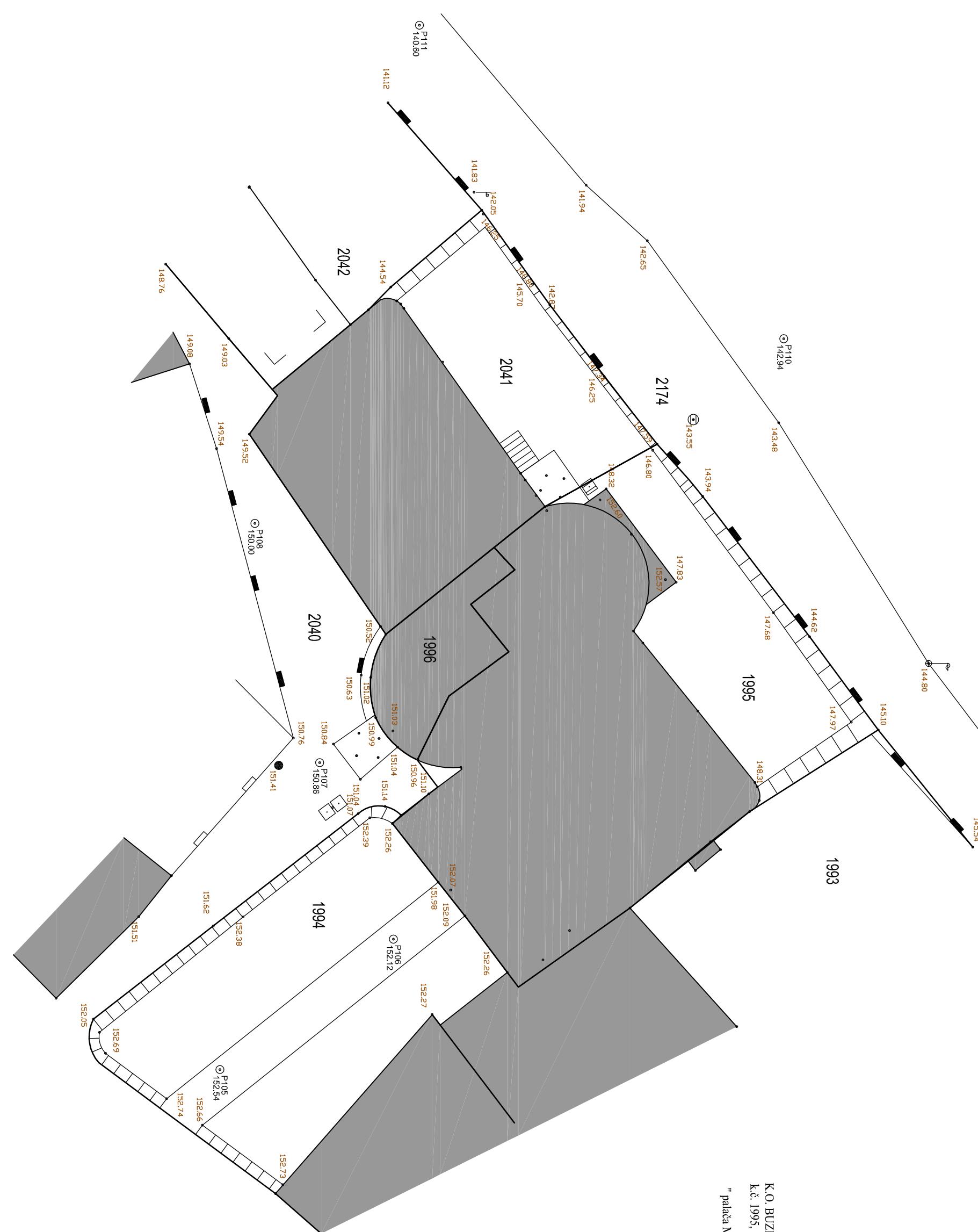
IZRADIO: Damir Rupena, geod.

BUZET - TRADE d.o.o.
Buzet, naselje Korenica 27

Buzet, 23.03.2017.

K.O. BUZET-STARIGRAD

GEODETSKI SITUACIJSKI NACRT
mjerilo M = 1:200

K.O. BUZET-STARIGRAD
k.c. 1995, 1996, 2041
"palača Moretti"

IZRADIO: Damir Rupena, geod.

BUZET - TRADE d.o.o.
Buzet, naselje Korenica 27

Buzet, 23.03.2017.

LJUBAV I OSKVRNUĆE U NADZIRANOJ KUĆI

Miroslav Bertoša

Uvodni abstrakt

Pripadam povjesničarima naglašenih sklonosti prema istražuju slobodna malih, skromnih i neutjecajnih ljudi, tom najmnogobrojnijem društvenom sloju, koji je stoljećima radom svojih ruku ostvarivao prihode, jednako za izdržavanje vlastitih života kao i za sveopći gospodarski napredak vladajućih državnih ustroja i političkih sustava u kojima su živjeli. Iako su živjeli u dinamici i dramatični svojega doba trpjeli nedaće i različita stradanja u svojem okružju, ostajali su nepoznati i anonimni, pa se trag njihove opstojnosti najčešće svodio na upise u crkvene matične knjige krštenih, rjeđe krizmanih, vjenčanih, kada su se rađala / krstila njihova djeca i kada je nastupao čas njihove smrti. A iza tih stereotipnih župničkih bilježaka odigravali su se događaji *velike povijesti*, zbivanja mikrokozmosa i osobne životne borbe i stradanja. Unatoč što im život protječe na društvenim marginama, u svojoj su *običnosti* zapravo *neobični*¹. Francuski povjesničar Alain Corbin otišao je i korak dalje. *Pokušao* je – valja priznati sa zapaženim uspjehom – rekonstruirati jedan takav život koji je iza sebe ostavio samo one netom spomenute šture podatke.² Tekst ovog članka o ljubavnoj aferi u Buzetu (i monografskog opisa u izradbi) odnosi se na kraću epizodu iz života protagonista, a usto se temelji na iscrpnim arhivskim vrelima, drugim riječima na dokumentiranim podacima.

Gradivo sudskoga kodeksa

U fondovima Državnog arhiva u Veneciji (navlastito sudskoga spisa Vijeća desetorice i izvešča rašporskoga kapetana) nalazi se nekoliko iznimno zanimljivih i za društvenu povijest rijetkih i važnih spisa o ljubavnome skandalu u Buzetu iz polovice XVIII. stoljeća. U središtu pozornosti našlo se dvoje mladih ljudi – kći mjesnoga trgovca Meneghina Moretti i plemić, lokalni zavodnik, Giulio Gravisi. Podaci o mjestima zbivanja obuhvaćaju ne samo kaštel Buzet, nego i neka mjesta njegove okolice. Arhivska svjedočanstva s polica znamenitoga

¹ Primjer takva istraživačkog pristupa (za problematiku XIX. i XX. stoljeća) predstavlja knjiga Erica J. Hobsbawma, *Gente non comune. Storie di uomini ai margini della Storia*, Milano 2000.

² Alain Corbin, *Le monde retrouvé de Louis-François Pinagot. Sous les traces d'un inconnu 1798-1876*, Paris 1998. Djelo je prevedeno i na talijanski pod naslovom *Il mondo ritrovato di Louis-François Pinagot. Sulle tracce di uno sconosciuto 1798-1876*, Milano 2001.

mletačkog *Frariaja*³ predstavljaju zapravo zapise o građanskoj parnici koja se vodila zbog obeščašenja trgovčeve kćeri Meneghine tijekom njezina odnosa s markizom Gravisijem. Meneghinin otac, Velentin Moretti bio je trgovac mješovitom robom, vlasnik kuće i *botege* u Buzetu, usto i posjednik poljoprivrednog imanja koje su obrađivali doseljeni koloni, nekoliko njih i iz pokrajine Karnije (*Cargneli*). Obitelj je i u službenim izvješćima opisana kao mnogobrojna (*famiglia numerosa*). Osim oca Valentina, u kući živi i njegova supruga Antonija te njihova djeca: najstariji sin, očev imenjak s nadimkom Tinello, drugi sin Antonio i treći sin Francesco s tjelesnom manom (grbavost), klerik u biskupskom sjemeništu u Kopru., kao i dvije kćeri – Domenica i Meneghina. U središtu pozornosti ovoga ulomka nalazi se najmlađa kći Meneghina i opis njezine veze s markizom Gravisijem, odnosno nastojanja njezine majke Antonije da taj odnos spriječi ili ga bar drži pod nadzorom. U posebnom tekstu bit će prikazan cijeli slučaj, jer se dokumentaciju s takvim detaljima poput ovih u ljubavnoj drami između Meneghine Moretti i Giulia Gravisija po svojoj slojevitosti, kompleksnosti, sadržajnosti i otvorenom iznošenju događanja rijetko može pronaći u arhivskim vrelima toga doba.

Prilog koji slijedi koncipiran je tako da se zbivanja prate izjavama samih protagonisti, svjedoka koji iz svojeg ugla gledanja objašnjavaju odnose između sudionika i oživljavaju pojedine okolnosti. Povjesničar-„sveznalica“ povlači se u drugi plan, prepuštajući riječ akterima događanja. Svjedoci iznose činjenice retrospektivno, nakon što se već sve dogodilo, pa je preostalo jedino da se zbivanja objasne kao osobno, različita, usto i suprotstavljena viđenja o tome kako su dvoje mladih u nadziranoj kući mogli voditi ljubav i kako je došlo do djevojčine trudnoće.

Izjava oca Valentina Morettija

Izjavio je da se Kuća Moretti (*Casa Moretti*) nalazila se u blizini gradskih vrata kroz koja je prolazila cesta (*in vicinanza della porta della strada*). Podatke koje navodi Moretti je saznao tek kasnije, pa je prema tome drugorazredni svjedok. No, kao otac obitelji pripala mu je dužnost da pokrene parnicu protiv markiza Gravisija koji je njegovoј kćeri oduzeo nevinost. Ovo je dio njegove žalbe sastavljene rječnikom odvjetnika:

„Iskoristivši njezinu mladu dob od oko sedamnaest godina (*colta la di lei tenera eta', che ascende ai diecisette anni in circa*) i slabost spola, uspio se po noći uvući u moju, kuću, nekim putovima koje treba utvrditi, bez znanja moje kćeri; potom je prošao kroz sobu gdje

³ Naziv za zgradu Državnog arhiva u Veneciji smještenu na Campo Frari.

sam spavao, i ušao u njezinu sobu, iznenada je na nju nasrnuo u postelji dok je spavala, naoružan nožem i drugim oružjem (*armato di un Cortello, ed altro*) pa je tako uspio oduzeti lijepi djevičanski cvijet njezine časti (*riusci di rapirli il bel fiore verginale di sua onestà*).“

Prvo svjedočenje Meneghine Moretti

Meneghinino očitovanje obilježavaju blaži tonovi, jer ona i tijekom suđenja za izvanbračnu i nezakonitu trudnoću gaji nadu da bi markiz mogao pristati na sklapanje braka.

„Sudu ču otvoreno reći da su se meni obećanja Giulia Gravisija doimala istinita i iskrena. Bila sam uvjerenja da me neće iznevjeriti i zato sam s njim nastavila voditi ljubav (*in tal modo faccevo con esso l'Amore*). O tome sam nekih večeri razgovarala s njime u mojoj kući koja se nalazi u blizini gradskih vrata.“

Valja napomenuti da izričaj *fare l'amore* u predindustrijskom društvu Mletačke Republike nije značio tjelesni odnos, već samo ono što se polovicom prošloga stoljeća zvalo *petting*, nikako ne *koitus*. Spolni tjelesni odnos nazivao se *commercio carnale*. – Meneghina je opisala kako je njezina majka otkrila da se s markizom Giulijem sastaje u svojoj sobi, a potom i kritični detalj gubitka nevinosti.

„Jedne se večeri dogodilo da sam ga ostavila u kuhinji sa spomenutom mojim sestričinom i sluškinjom Lucijom, koja se često uključivala u te razgovore, i pošla spavati. Budući da su vrata od te sobe vodila u blagovaonicu, tako je, dok je odlazio iz moje kuće, usput ušao u moju sobu i podignuo pokrivač. Bila sam već utonula u san, a on me je uhvatio za nos i držao ga pritisnutog sve dok se nisam probudila. Tada je otišao. Idućeg jutra rečena sestričina upozorila je moju majku o Gravisijevom posjetu, pa je ona začavljala vrata (*ella fece inchiodar la porta medesima*) između kuhinje i blagovaonice).

... Neke večeri u vrijeme kada sam obično odlazila spavati, a Gravisi nije bio došao, a ni ja nisam ništa radila, ujedno je i moja prijašnja sloboda dok je sa mnom bila sestričina, sada bila ograničena i majka me nije dugo puštala samu. Moglo je biti oko sedam sati kada sam se probudila i uvidjela da se rečeni Gravisi ušuljao u moju sobu. Istoga trena on me je počeo obasipati tisućama svečanih i strasnih ljubavnih izjava popraćenih svetim obećanjima o ženidbi, potvrđujući to zakletvama (*allora mi sono accorta che detto Gravisi s'era introdotto in detta mia Camera, quale immediatamente si peleso', faccandomi mille preteste d'affetto, accompagnandole da' sacre promesse di Matrimonio, cio' autenticando con giuramenti ...*). Time me je te iste noći – čini mi se prošloga mjeseca svibnja – toliko očarao da mu je uspjelo

ugrabiti moje djevičanstvo i oploditi me (*le sorti' di rapirmi la verginita' e rendermi feconda*), tako da se, na moju nesreću u sada nalazim u tom stanju.

On je ostatak noći proveo spavajući sa mnom u postelji. No, kada je osvanulo jutro htio je da mu otvorim prozor da se preko njega spusti na ulicu. No taj se prozor nalazi iznad naše trgovine (*Bottega*), pa sam to sam odbila zbog straha da ga ne primijete. Bilo je neizbjegljivo da se obratim majci za pomoć, jer je Gravisi, kada se uvlačio u moju sobu, bio tako smion i drzak da je prošao kroz onu u kojoj je ona spavala. Kada ga je vidjela, majka je ostala zapanjena, a ja sam tek tada primjetila da je k meni došao naoružan s dva pištolja i s nožem, bez gornje odjeće, samo u košulji, čak bez hlača (*persino senza Braghe*) jer ih je ostavio na nekoj ogradi po kojoj se te noći ušuljao u moju kuću (*sopra certa serraizza per cui erasi in quella notte introdotto in mia Casa*).“

Meneghina: izjava u dijalogu sa sucem

„Kada je došlo vrijeme berbe (*tempo delle Vendemie*) primila sam po mojoj sluškinji poruku od rečenoga Gravisija da želi sa mnom razgovarati i da ostavim otvorena vrata na balkonu preko kojega bi mogao ući u sobu u kojoj sam spavala. Ne učinim li to, on će ga silom otvoriti. Zbog straha od nasilja i sukoba koji bi mogli nastati, otvorila sam prozor, preko kojega je on počeo ulaziti u moju sobu i održavati sa mnom putene odnose.“

Upitana (od strane sudca) tko je bio nazočan opisanim događajima, odgovorila je:

„Svi znaju da mladi vode ljubav bez nazočnosti ikoga tko će ih slušati (*tutti sanno, che per lo più li Giovani fanno l'amore senza l'intervento d'alcuno che ascolti*).“

Izjava „fanno l'amore“ i na ovome se mjestu u dokumentu odnosi se na izmjenjivanje ljubavnih osjećaja, doticaja, grljenja, ljubljenja, nikako ne na spolne odnose koji su predviđeni isključivo u bračnoj vezi.

Kako je markiz ulazio u kuću?

Upitana na koji se način rečeni Gravisi te noći ušuljao u njezinu kuću? – odgovorila je:

„Prema onome što mi je on [Giulio Gracvisi] rekao, ušao je u kuću kroz prozor od naše kuhinje koju obično ostavljamo otvorenim, pa zatim preko obližnje terase na kojoj je ostavio hlače (*sopra quale aveva lasciate le Braghesse*), prošao je zatim kroz sobu moje majke koja je bila zatvorena samo lancem (*chiusa dal solo Saltello*) i iz nje u sobu u kojoj sam ja spavala.

Sjećam se da je moja majka ujutro izbatinala sluškinju pretpostavljajući da je ona olakšala taj ulazak (*mia Madre in quella mattina bastono' la Serva in supposition ch ela stessa le avesse facilitato tal ingresso*), no ostala se osvjedočila u suprotno kada se na izlasku toga jutra iz naše kuće Gravisi našao pred svim zaključanim vratima i kada je on osobno priznao kojim je smjerom ušao.“

Svjedočenje majke Antonije

Polovicom siječnja 1754. supruga Valentina Morettija, Antonia, stanovnica buzetskoga Kaštela, nakon prisege, odgovarala je na pitanja istražnoga suca.

,Živjela sam u velikoj opreznosti promatrajući kako se odigrava njihov odnos, puna straha da bi se rečeni Giulio neke noći preko prozora mogao kriomice ušuljati u moju kuću, pa sam pomislila da zatvorim vrata od sobe u kojoj je spavala rečena Meneghina i da je osiguram čavlima (assicurarla con chiodi), kako bih djevojku prisilila da za prolaz, jednako za ulaz kao i izlaz, koristi jedino sobu u kojoj spavam sa svojim suprugom Valentinom, njezinim ocem, te tako postanem sigurna da mi je pošlo za rukom sprječiti ulazak tom Gravisiju.

Ostala sam, međutim, jako ožalošćena i razočarana kada me je neke noći minulog svibnja, dok sam ležala u postelji, u sobi probudio štropot. Poviknula sam *tko je!* i začula sluškinju Luciju koja mi je rekla da pokraj moje sobe ide u kuhinju kako bi donijela vode mojem malom sinu koji je naviknuo spavati s Meneghinom. Sluškinja se doista vratila u sobu moje kćeri. Istinu govoreći bilo mi je to malo sumnjivo, jer dijete dotad nije tražilo piti po noći.“

Ovo je zanimljiv fragment iz kojega se mogu saznati neke pojedinosti svakodnevnoga života u srednjeimuénim kućama u XVIII. stoljeću. Muž i žena spavaju u bračnoj sobi, do njihove je soba odrasle kćeri – koja sobu dijeli sa sluškinjom – dok malo dijete spava u sobi roditelja, katkad i sa sestrom. Sluškinja stoji u svakome trenutku na usluzi svima njima, više se opušteno odmara nego što spava, jer se mora odmah odazvati na poziv članova obitelji. Sobe su funkcionalno povezane – roditeljska spavača soba, kćerina soba (s maloljetnim bratom), kuhinja i uvijek spremna sluškinja. U predvorju, vjerojatno i u sobama, nalazile su se škrinje (*cassa*).

Majka Antonija: nastavak svjedočenja

,Zato sam ostala budna i pozorno osluškivala hoću li iz susjedne sobe čuti razgovor. Više nisam mogla zaspati, pa sam sjela na postelju i ostala u tom položaju oko sat i pol rekavši

mužu, koji me je poticao da legnem, da se ne mogu smiriti jer sam potištена i zabrinuta zbog boli na nozi iz koje su mi izvadili krv. U svitanje, praveći se da spavam, primijetila sam rečenu Luciju koja se uputila prema kuhinji, a malo zatim ugledala sam kako je slijedi moja kći Meneghina pa sam je upitala zašto se tako rano probudila a ona mi je odgovorila da je u to doba navikla gasiti žed i da zato odlazi u kuhinju. Otvoreno priznajem da je to kretanje u meni povećalo sumnje do te mjere da sam napeto osluškivala hoće li međusobno razgovarati i provirivši kroz pukotinu na vratima uvjerila sam se da se ne nalaze u kuhinji. Tada sam ustala i krenula da ih potražim. Spustila sam se do izlaznih vrata i ugledala kako Lucija u rukama drži par hlača (*osservai che Lucia teneva nelle mani un paro di Braghesse*) koje je naglo pokušala sakriti iza neke škrinje, a ja sam ih odmah izvukla i na moju veliku muku prepoznala sam ih kao Giuliove (*e con mio crepacuore ben le riconobbi per quelle di Giulio*). Sluškinju sam uradila šakom i zatražila od nje objašnjenje kao su te *brageše* dospjele u njezine ruke, a ona mi je odgovorila neka pođem u sobu svoje kćeri pa će saznati kome pripadaju. Tada je ona prolazeći kuhinjom iznad *pergole* stigla sa mnom do sobe moje kćeri koju sam upitala čije su to hlače, jer sam iz njegovih usta htjela to čuti. Istinu govoreći najprije mi je u glavi sinulo da se hlače nalaze u sluškinjinim rukama kako bi ih zakrpala, ali nakon njezine izjave otišla sam u Meneghininu sobu i s gnušanjem ugledala rečenoga Gravisija u košulji bez hlača s velikim nožem o boku. Dobacila sam mu njegove *brageše* da pokrije golotinju i u trenu pomislila kako je najbolje da mu omogućim izlazak bez šumova i buke, jer ako bi ga otkrili moji sinovi sigurno bi ga lišili života (*lo avrebbero certamente privato di Vita*). Postavila sam se ispred postelje u kojoj je spavao moj suprug, daleko od bilo kakve sumnje (*lontano d'ogni sospetto*) i tako omogućila tom Gravisiju da neometano izade iz sobe.“

U izjavi da je suprug „blaženo“ spavao „daleko od bilo kakve sumnje“ / *lontano d'ogni sospetto*, naslućuje se doza blage ironije koja bjelodano pokazuje koliko je značajna bila uloga žene u nekadašnjoj obitelji. Ona je sudjelovala u rješavanju mnogih osjetljivih problema, pa i onih emotivne prirode koji su se odražavali na prilike u obitelji, sudjelovala je sa suprugom u važnim pitanjima, ali mu je ponešto i skrivala ...]

Nastavak Antonijina svjedočenja

„Ali sam pošla za njim i sustigla ga kod izlaznih vrata (*sopragintolo al Porton*) u prizemlju moje kuće, zaustavila ga i reklamu ove riječi: *Dodi ovamo, psino, što si činio u sobi mojega stvorenja, možda si joj ugrabio djevičanstvo!* (*Vien qua' Can cosa ai fatto nella Camera della mia Creaturea, forse le ai rapita la verginità*). On mi je spremno odgovorio da meni o tome

ne mora polagati računa, no ako je učinio nešto loše učinit će i pokoru i dodao je da je moja kći njegova supruga U tim trenutcima, potpuno smetena, razmišljala sam kako da Gravisija neprimjetno izvedem iz svoje kuće, a kad sam otvorila vrata na prozoru susjedne kuće ugledala svećenika Giovannija Battistu, mojega brata, sada pokojnog, ostala sam zbumjena i nisam znala čemu se prije prikloniti i dok sam stajala na stubama sjetila sam se da bih ga mogla pozvati da podje u sobu kod svojega brata Valentina i uzme ključeve od trgovine (a' prender chiavi della Bottega) i dok je to svećenik obavljao, kriomice sam omogućila da Gravisi izade iz mojega stana.“

Odgovor na sučevu pitanje

Upitana zašto je zatvorila navedena vrata od sobe na katu, odgovorila je:

„Zatvorila sam je jer mi je Teresa, moja nećakinja, koja sada boravi u Veneciji, povjerila kako su, za moje odsutnosti, rečeni Gravisi i Giacinto, drugi Gravisi, bili u mojoj kući da se ugriju (*erano stati a Casa mia per scaldarsi*), no držali su se časno, a ja sam, unatoč tome, pribojavala da je u tom susretu rečeni Giulio uočiti način s koje bi se strane mogao ušuljati u kuću. Zato sam idućega jutra zatvorila ta vrata i bila sam uvjerenja da ću na taj način spasiti čast svojega djeteta.“

Za povijesnu analizu, napose za povijest senzibiliteta, ovi su detalji iznimno važni. Kćeri koje su tjelesno i spolno sazrijevale nedvojbeno su bile pod velikim obiteljskim, napose majčinim, nadzorom. Njihova čast i dobar glas, napose tjelesna intaktnost, bile su ne samo moralna vrijednost već i važna sastavnica gospodarskim i novčanim strategijama pojedinih obitelji. Slučaj Meneghine Moretti karakterističan je i paradigmatski, ne samo za XVIII. stoljeće već i za puno širi vremenski raspon. Gotovo do našega doba. Povijest – shvaćena, doživljena i protumačena kao humanistička znanstvena disciplina – često drži da je ispod razine i dostojanstva povjesničara-znanstvenika ulaziti u sferu pikantnih detalja svakodnevice, odnosno da su ti slučajevi „nevažni“ za objašnjenje temeljnih sastavnica društvenoga, političkog, gospodarskog i inog konteksta. No, detalji koje pred povjesničara podastiru sudski procesi poput ovoga – u kojemu je glavni protagonist zapravo *djevičnjak / himen* jedne djevojke! – nedvojbeni su dio stvarnosti gusto isprepletene i prožete s ostalim sastavnicama nekoga doba. Iako neostvariva, u svijesti povjesničara pulsira ona misao legendarnoga Julesa Micheleta da je zadaća svakog istraživača prošlosti približiti se što je više moguće „rekonstrukciji integralne stvarnosti“.

Svjedočenje sluškinje Lucije

Lucije bućić iz Huma dala je izjavu na sudu 16. siječnja 1754. i pri tom ustvrdila da je već šesnaest mjeseci sluškinja u kući Moretti.

Upitana je li rečena Meneghina djevojka ili je udana?, odgovorila je:

„I nije udana, a i nije djevojka, već trudna žena, zapravo je oko zalaska sunca tekućega dana donijela je na svjetlo djevojčicu, koju sam dobro vidjela i osmotrla (*Non è maritata, ne è Putta, mà bensi Femina gravida, anzichè circa il cader del Sole di cadente giorno hà dato alla luce una Bambina, dà me benissimo veduta, ed osservata*).“

Prema ovoj izjavi, vremenski gotovo istodobnoj s događajem, Meneghina je rodila žensko dijete 16. siječnja 1754.

Nastavak iskaza

„Družio se pristojno [*odnosi se na Giulia Gravisija*] i nikada nisam primijetila neku intimnost među njima. Spomenuta Teresa obavijestila je staru gospodaricu (*Patrona vecchia*) po imenu Antonia da je Gravisi ulazio u kuću, a ona je, kako bi štitila i čuvala svoju kćer, dala zatvoriti vrata od sobe u kojoj je Meneghina spavala zajedno sa mnom, ali u odvojenim posteljama. Sada se za ulazak u tu sobu moralo proći kroz onu u kojoj je spavala gospodarica s mužem Valentinom (*per entrar nella stessa era indispensabile aver il passaggio per quella Stanza medesima in cui dormiva detta Padrona unitamente à Valentin di lei Marito*). Nakon toga Gravisi više nije mogao slobodno ulaziti, ali je tri ili četiri puta uspio potajno razgovarati s djevojkom pod stubama u blizini izlaznih vrata prema cesti (*giu' delle Scale in vicinanza al Porton della Stradda*). Ja sam bila ta koja je prenosila poruke i upute rečenoga Gravisija mojoj maloj gospodarici i dok je ona dolje razgovarala, ja sam stajala iznad kuhinjskih vrata i stražarila kako ne bi bila otkrivena (*ed Io ero quella che portavo le ambasciate di commissione di detto Gravisi alla mia Patroncina, ed intanto che essa le parlava dabbasso, io stavao sopra la Porta della Cucina in atto di farle la Guardia affinche non restasse scoperta*). Činila sam to bez ikakve loše namjere i nikad ne bih povjerovala da bi on mogao imati namjeru učiniti nešto loše nevinoj djevojci (*Putta Vergine*).

Neke večeri dok sam išla zahvatiti vodu pod malim vratima (*à cavar dell'acqua qui sotto le Porte Piccole*), ne sjećam se mjeseca ni dana, no čini mi se da je bilo početkom ljeta, možda u svibnju, kada me je na tome mjestu zaustavio rečeni Gravisi i zamolio me da Meneghini prenesem njegovu poruku da bi tu večer s njom želio razgovarati i da će doći noću u četiri

sata (*e che sarebbe capitato all'ore quattro di notte*). Usputno je izrekao prijetnju da je više i neće pogledati ako ona na to ne pristane i izjavio da čeka odgovor o mjestu sastanka. Vrativši se kući mladoj sam gospodarici priopćila Gravisijevu želju...

... Te noći prije no što je svanuo dan, probudila me je rečena Meneghina i zadužila me da iz kuhinje donesem vode uvjeravajući me da njezin malo brat, koji je bio u njezinoj postelji, želi piti. Nevoljko sam primila njezinu zapovijed jer sam morala proći kroz sobu prije spomenute gospodarice Antonie koja se probudila dok sam otvarala vrata, upitala me kamo idem i naredila da se vratim natrag i ponovno zatvorim vrata prema kuhinji. Vrata su bila zatvorena zasunom, što gospodari prije nisu činili.⁴ Vratila sam se u sobu i legla u svoj krevet a majka je zvala sinčića kod sebe, no on se nije odazvao. Niti sat vremena kasnije vidjela sam Meneghinu kako se oblači u tami i prije danjega svjetla odlazi u kuhinju, pa sam se i ja obukla i otišla da joj budem pri ruci. Meneghina mi je šapnula da se Giulio nalazi u njezinoj sobi, a u rukama je držala njegove crvene hlače (*Braghesse rosse*) koje je ostavio na balkonu, naslonjenom uz kuhinju, preko kojega je vjerojatno i popeo. Bilo joj je jasno da je njezina majka budna i da se Gravisi ne može vratiti kroz tu sobu, pa je pomicala da se spusti s prozora koji se nalazi iznad ulaza u trgovinu (*sopra la Bottega*), a ja bih mu dodala *navedene brageše* kroz prozor na hodniku (*Finestra del Portico*). Uzela sam hlače i krenula prema hodniku, no tu je iznenada banula stara gospodarica (*Vecchia Padrona*), pa sam *brageše* bacila na pod iza neke škrinje kako bi ih zaštitila od njezina pogleda. Bilo je prekasno! Ona ih je uzela u ruke, udarila me šakom i upitala čije su to hlače? Odmah sam otišla u kuhinju gdje se nalazila njezina kći, a stara *padrona* me je slijedila i ponovno tražila objašnjenje za *brageše*. Odgovorila sam joj neka dode u našu sobu i sve će saznati, a ona je to i učinila. Nakon toga opazila sam kako ovaj poput mačka izlazi iz sobe staroga gospodara (*poco doppo osservai che esso come un gatto usciva dalla Camera del Padron vecchio*), dok je jedna gospodarica stajala uz muža kako on ne bi primijetio Gravisiya dok prolazi kroz sobu. On se brzo spustio po stubama dok ga je *stara* (*Vecchia*) slijedila i onda sam čula da su nešto razgovarali, no ja sam se zavukla u postelju pa tome nisam nazočila. Ona mi je kasnije spomenula da je Gravisi ju *svašta rekla* (*che glie ne aveva detto di tutte le sorte*).

U toj je noći rečena Meneghina izgubila nevinost i ostala trudna. Vjerujem da je baš tako bilo, jer nikad nisam vidjela da bi ona prijateljevala s drugim muškarcima, jedino je s njime bila u

⁴ Zyapravo u izvorniku piše „chiusa col Saltello“, a zatim da se ta vrata prije nisu zatvarala „col Cadenacio“, pa bi, dakle, saltello bio isto što i cadenacio, odnosno knjiž. catenaccio, tj. hrv. zasun].

ljubavnoj vezi, a on joj je obećavao da će je uzeti za ženu. To mogu sa sigurnošću reći Pravdi.“

Mozaik različitih viđenja: slaganje puzzla

Istražiteljevo pitanje vratilo je svjedokinju da prijašnji nerazjašnjeni podatak o okonostima pod kojima se Gravisi ušuljao u kuću. Pod prisegom je izjavila da nije vidjela kako je te presudne noći ušao u Meneghininu sobu, ali je na pitanje je li dolazio i nakon gubitka Meneghinine nevinosti dala iscrpniji odgovor. Izjavila je kako je u više navrata u kuću ulazio noću kroz prozor iznad trgovine (*entrava per una Finestra, che guarda sopra la Bottega*) i ostajao s njom u postelji gotovo do pojave dana, a potom bi odlazio. Meneghina je bila voljna da ga prima, iako je na to utjecala i njegova prijetnja da će, ne ostavi li ona prozor otvoren, on silom provaliti (*che se non le avesse lasciata aperta la Finestra, l' avrebbe battuta giù*).

Ovako je dvadesetogodišnja sluškinja Lucija Bučić iz Huma objasnila Meneghinino popuštanje Gravisiju i prepuštanje sodbini:

„Budući da je zlo već počinjeno i da je ona živjela u pouzdanju da će on biti njezin muž odlučila je da mu udovolji (*e siccome il male era già fatto, e che essa viveva in fede, che dovesse esser suo Marito, così lo contentava*).“

Obavijest Valentina Morettija, podnositelja tužbe

U kancelariji rašporskoga kapetana obavljen je svjedočenje gospodina Valentina Morettija, podnositelja tužbe, koji je, nakon što mu je pročitana njegova žalbena predstavka (*Scrittura d'Indolenza*), potvrdio sve što je u njoj iznio, dodavši da je Meneghina, njegova kći, u večernjim satima 16. tekućeg mjeseca donijela na svijet dijete ženskoga spola ženskoga spola (*aver dato alla luce Meneghina di lui Figliola nella sera dell' 16. corrente una Creatura del Sesso Feninino*).

Izjava Giulia Gravisija (4. veljače 1755.)

Kada sam ušao u kuću kroz glavna vrata, koja je otvorila navedena Lucija, ona mi je rekla na je gospodarica u postelji, da spava, no ako od nje nešto trebam neka dođem u njezinu sobu. To sam i učinio, potom je i sluškinja ušla u sobu, u kojoj je i ona spavala na drugoj postelji. Kada sam pristupio Meneghininom krevetu počeo sam je drmusati da se probudi, jer je izgledalo da spava. No, ona je ostajala nepokretna i kako nije ništa govorila, pomislio sam da

legnem pokraj nje u postelju. I to je bio trenutak kada mi je ona prebacila ruku preko vrata i primila me u ljubavni zagrljaj, a ja sam, savladan nagonima puti, oduzeo njezinu nevinost i počinio obeščašćenje.

Nastavljao sam s njom tjelesno općiti, no budući da je njezina majka Antonia bila obuzeta nekom sumnjom, učvrstila je čavlima vrata kroz koja mi je bio dopušten ulaz. Nakon toga najprije sam ulazio kroz kuhinju, potom me je sluškinja po imenu Lucija (koja je najprije ugasila svijeću) provodila kroz sobu djevojčinih roditelja, a iz nje sam ulazio u sobu u kojoj je spavala i sama djevojka.“

Vanjsko oko povjesničara

Doima se da je zapisničar, kancelar kapetana opunomoćenog suca, uredno i točno bilježio opsežni markizov opis ljubavne veze s kćerkom buzetskoga trgovca. Svjedočanstva o emocijama, tjelesnoj i emotivnoj privlačnosti, o bračnim strategijama, o okolnostima zbližavanja mladih, o gestama i riječima koje tijekom zavođenja priopćavaju jedno drugom, o spolnom općenju s posljedicama, iznimna su i rijetka. Pogotovu kao što je slučaj u javnome skandalu koji je završio sudskom parnicom. Iz arhivskih zapisa o odnosu Meneghine i Giulia Morettija zrcali se dio svakodnevice XVIII. stoljeća, one slabo poznate, skrivene od očiju javnosti, no ipak nazočne u sub kulturi i kolektivnim mentalnim ustrojima malih urbanih jezgri, poput Buzeta i okolnih mjesta, spomenutih u ovoj seriji dokumenata Državnog arhiva u Veneciji.

Ostavljena ovim odgovorom u nedoumici, majka Antonia otad je povećanom opreznošću nadzirala ulaz u kuću, kretanje kćeri, šumove i riječi iz susjedne sobe. U izjavi pred sudom, markiz je opisao daljnji tijek zbivanja. Naime, već nakon nekoliko dana, ustvrdio je, Meneghina ga je počela nagovaratati da se u njezinu sobu popne kroz prozor koji se nalazi iznad trgovine (Bottega) njezina oca Valentina. Giulio je izveo taj pothvat pa su posjeti, izvedeni na taj način, nastavili sve do njegova odlaska iz Buzeta u Račice.

Ovaj mozaični pregled prvorazredno je svjedočanstvo o jednome važnom segmentu svakodnevice u istarskom kaštelu Buzetu polovicom XVIII. stoljeća, iznimam i rijedak opis scena povezanih s dramatičnom *ljubavi i oskvrnuću* koje se dogodilo u nadziranoj kući.